

Irena Kozmanová, Ideologische Intervention in der Frühen Neuzeit. Beispiel der Republik der Vereinigten Niederlande und der Landstände von Kleve-Mark in den 1640er und 1650er Jahren, Praha 2015, 313 s. (Disertační práce Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Faculteit Letteren en Wijsbegeerte Universiteit Antwerpen, školitelé doc. Dr. František Stellner a prof. Dr. Luc Duerloo)

Posudek oponenta disertační práce

Na jméno autorky posuzované disertační práce jsem poprvé narazil, když jsem četl její velmi dobře napsanou recenzi na práci jejího školitele Luca Duerlooa *Dynasty and Piety*, kterou publikovala v časopise *Folia historica bohemica* 29, 2014, s. 172-177. Již z pojetí a obsahu její recenze bylo zřejmé, že zejména podle vzoru svého nizozemského školitele hledá nové cesty k politickým dějinám raného novověku, které směřují nejen k postizení hlavních rysů politické mentality a politické kultury mocenských skupin, ale věnují pozornost chování a jednání jednotlivých aktérů rozhodovacích procesů v politice. Můj předpoklad se naplnil po prostudování disertační práce Ireny Kozmanové, v níž věnovala pozornost ideologickým intervencím Republiky Spojeného Nizozemí do stavovské společnosti v Kleve-Mark, kde vládl jako panovník s jistou nizozemskou garancí braniborský kurfiřt Fridrich Vilém, přičemž svůj časový záběr ohraničila mezníky let 1646 až 1651, aby se kromě jiných otázek mohla soustředit na postizení politického (ne)významu roku 1648, kdy byl uzavřen vestfálský mír.

Přestože autorka obsáhla rozsáhlý soubor starší i novější odborné literatury, ať šlo o třicetiletou válku, situaci v Římsko-německé říši či Republice Spojeného Nizozemí, která byla psána zvláště v němčině, nizozemštině a angličtině, založila svůj výzkum na výpovědi rozsáhlého souboru diplomatických písemností pocházejících od vyslanců nizozemské republiky i braniborského kurfiřta, rezolucí aktérů stavovské politiky na obou stranách a dalších písemnostech úředního charakteru. To považuji za nepřehlédnutelný klad posuzované práce, protože výzkum původních archivních pramenů nepatřil až do nedávné doby k silným stránkám českého bádání o obecných dějinách raného novověku.

Naopak více pozornosti mohla autorka věnovat výkladu o teoretickém a metodologickém ukotvení vlastního výzkumu v současných badatelských přístupech k politickým dějinám raného novověku. Předložený text na s. 5-14 by vyžadoval důraznější překročení nizozemské optiky a širší rozkročení mezi teoretickými koncepty, které rozvíjeli badatelé o politických dějinách raného novověku v jiných evropských zemích. Jelikož autorka v práci se samozřejmostí (a možná spíše nevědomě) užívá interpretačně nosné koncepty systémové

teorie, konfliktu a konsensu, symbolické komunikace a především politické antropologie, předpokládal bych, že právě v metodologicky pojatém úvodu své disertace jim věnuje odpovídající kritickou reflexi. Domnívám se, že tento dílčí koncepční nedostatek své disertace by mohla napravit bezprostředně při obhajobě, kde bude jistě prostor k tomu, aby podrobněji objasnila metodologická východiska svého výzkumu a uvedla relevantní teoretickou literaturu, kterou postrádám také v závěrečném bibliografickém soupisu.

S ohledem na zvolené téma ideologických intervencí ze strany Republiky Spojeného Nizozemí v Kleve-Mark považuji kompozici disertační práce, která se skládá ze tří hlavních výkladových kapitol, za promyšlenou a dobře utříděnou. Všemi kapitolami se prolíná nosná linie výkladu, kterou představuje vzájemná politická komunikace všech zúčastněných aktérů intervencí.

První kapitola se zabývá nástroji legitimizace Republiky Spojeného Nizozemí v mezinárodním kontextu („dvorské veřejnosti“), zvláště pak vlivem politického systému a ceremoniálu na vnější vystupování nového státního útvaru okolo poloviny 17. století. Popisem tří diplomatických misí v letech 1646, 1648 a 1651 chtěla autorka ukázat na příčiny komplikované politické spolupráce mezi nizozemskými provinciemi a vládcem v Kleve-Mark. Podle mého názoru by si bližší interpretační pozornost vyžádal v souvislosti s dobovým diskursem obsah sousloví „dvorská veřejnost“ („höfische Öffentlichkeit“). Uvítal bych, pokud by Irena Kozmanová rovněž mohla blíže objasnit roli politické korupce při nizozemských intervencích, a to s ohledem na hierarchii očekávaných darů – jinými slovy se ptám, zda se ku příkladu promítal do politicky motivovaného obdarovávání dobový vkus patrný na hmotné kultuře darů, jak to známe třeba z prostředí rudolfinského dvora o padesát let dříve.

Vlastní těžiště disertační práce spatřuji zvláště ve druhé – nejrozsáhlejší – kapitole, v níž autorka sledovala na základě několika případových studií rozmanité typy nizozemských intervencí v Kleve-Mark, přičemž se zajímala v představených případech o argumentaci, kterou využívali Nizozemci k legitimizaci svého politického jednání a dosažení svých cílů. Za pozoruhodné zjištění autorky považuji, že prokázala zásadní význam smlouvy z Xanten (1614), podle které Nizozemí vedle Anglie a Francie garantovalo Braniborsku vládu nad územím Kleve-Mark. Irena Kozmanová si položila závažnou otázku, zda nizozemskou garanci mohlo ohrozit měnící se rozložení sil na mezinárodním poli, jak svědčilo její ztroskotání při hledání kompromisu mezi braniborským kurfiřtem a neuburským falckrabětem roku 1651. Přestože autorka potvrdila, že republikanismus nehrál při argumentaci v intervencích významnější roli, přece jen soudím, že v diskursu tradice politického myšlení Nizozemců měl svoje místo. Byl bych rád, pokud by se k této záležitosti mohla Irena

Kozmanová blíže vyjádřit při obhajobě práce právě v širších souvislostech dobového politického myšlení

Stručná třetí kapitola, v níž autorka ohledávala strategie stavů a panovníka i jejich právní argumentaci, když zkoumala, zda se jim podařilo prosadit mocenské cíle v politickém systému Republiky Spojeného Nizozemí, byla pro historika, který není specialista na nizozemské dějiny raného novověku, velmi těžká na pochopení. Předpokládám, že Irena Kozmanová bude usilovat o vydání svého spisu, proto bych uvítal, kdyby zvláště v této kapitole mohla prohloubit výklad o reáliích politického systému, jeho sociálním zázemí a funkcích v rozhodovacích procesech nizozemské společnosti.

Disertační práce Ireny Kozmanové v žádném případě nepředstavuje jednoduché čtení. Je psána složitým vědeckým jazykem, navíc německy, pro některé pojmy neznám český ekvivalent (opakovaně např. „die Hochmögenden Herren“ jako činitelé politického rozhodování?). Její srozumitelnosti neprospívá ani detailní popis kroků politického a diplomatického jednání aktérů na obou stranách zvoleného tématu, ba ani jisté nadužívání teoretických pojmů, leckde blíže nevysvětlených. Z vlastní badatelské činnosti vím, že interpretace prostřednictvím pramenně doložených diskursivních argumentů obdobné přístupy vyžaduje, přesto bych si dovolil autorce navrhnout, aby při přípravě textu do tisku brala v potaz také ohled na čtenáře. Neobyčejně hutný text doporučuji tam, kde je to možné, krátit, odlehčit, popř. část méně závažné argumentace přesunout do poznámkového aparátu. Jemu by naopak prospělo, kdyby autorka důsledně používala v opakujících se odkazech na literaturu a prameny zkrácené citace. Vůbec by neškodilo, kdyby vzhledem k přemíře geografických pojmů doprovázela práci aspoň jednoduchá mapka. Naznačené výhrady k jazykové a formální stránce spisu bych rád uzavřel opakovaným konstatováním, že by bylo velmi dobře, pokud by si autorka uvědomila, že její vědecky neobyčejně závažnou práci nebudou s užitkem číst pouze znalci nizozemských dějin 17. století.

Závěrem svého posudku mohu shrnout, že disertační práce Ireny Kozmanové přináší nejen nové faktografické poznatky o nizozemských dějinách v polovině 17. století, ale především svou koncepcí a zvolenou metodou představuje cenné obohacení moderních badatelských přístupů ke studiu politických dějin raně novověké Evropy, které se úspěšně vzdalují dříve převládajícímu popisnému pojetí diplomatických aktivit. Diskursivní analýza pramenně doložených argumentů při ideologických intervencích nabízí badatelsky nosnou cestu k poznání politické kultury a politické mentality aktérů rozhodovacích procesů v politice Republiky Spojeného Nizozemí a Kleve-Mark.

Drobné výhrady uvedené výše v posudku žádným způsobem nesnižují odbornou kvalitu disertační práce, která splňuje volbou tématu, jeho heuristickým a teoretickým ukotvením, celkovým pojetím a především představenými výsledky nároky standardně kladené na tento typ kvalifikačních spisů. Disertační práci Ireny Kozmanové proto **s potěšením doporučuji k obhajobě.**

Prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.,

Historický ústav Filozofické fakulty JU v Českých Budějovicích

České Budějovice 24. 08. 2015